

Qua cuộc khảo sát tại một phường, trao đổi về ý nghĩa của các “nhóm xã hội” đối với người về hưu

DƯƠNG CHÍ THIÊN

Mỗi nhóm người trong xã hội, từ những nhu cầu và những lợi ích của mình trong mỗi điều kiện lịch sử cụ thể, đều có những tâm trạng khác nhau. Ngày nay, trong bước chuyển đổi chung của đất nước theo hướng “đổi mới”, các cá nhân và các nhóm xã hội cũng đang có những vô vàn những suy nghĩ, tâm tư và nhu cầu trong đời sống vật chất và tinh thần. Đặc biệt, trong đó có nhóm người già về hưu (từ 60 tuổi trở lên) đang cần được quan tâm trên bình diện chính sách xã hội, đây cũng là một trong những mục tiêu của đề tài nghiên cứu về “Người già và hệ thống an sinh xã hội đối với người già” do Viện xã hội học đang tiến hành nghiên cứu.

1. Một vài nét chung:

Phường Trần Phú – Thị xã Hải Dương – Tỉnh Hải Dương là một phường tương đối lớn, với 16.740 nhân khẩu trong tổng số 2833 hộ gia đình, trong đó có 2470 người từ 50 tuổi trở lên chiếm 8.06%; trong tổng số người già nói trên số người thuộc diện hưu trí chiếm 53.93%, trong số đó có:

- Cán bộ công nhân viên nhà nước chiếm 40.57%
- Mất sức lao động chiếm 8.62%
- Cán bộ quân đội chiếm 4.7%

(Tỷ lệ phần trăm tính trên tổng số người già)

Hiện nay tại phường chính thức có các tổ chức của người già (có người về hưu tham gia) đang hoạt động như:

- Ban hưu trí và thương binh xã hội phường bao gồm 1332 người được chia thành 23 tổ theo cụm dân cư và địa giới hành chính, hoạt động chủ yếu là lĩnh, trả lương hưu và trợ cấp xã hội cho các đối tượng thuộc diện hưởng trợ cấp xã hội của nhà nước. Ngoài ra còn có trách nhiệm bảo và đề nghị trên trợ cấp khó khăn đột xuất và thăm hỏi những người già ốm đau nặng hoặc gặp rủi ro.
- Hội cựu chiến binh bao gồm 161 hội viên hoạt động chủ yếu là theo sự hướng dẫn của cấp trên, vì mới thành lập nên hoạt động chưa có gì đáng kể.
- Hội bảo thọ bao gồm 1614 cụ, quỹ thọ có 5.458.000đ, nhưng hoạt động theo sự chỉ đạo của mặt trận tổ quốc phường, chủ yếu đi vào thăm hỏi khi gặp ốm đau và rủi ro.
- Câu lạc bộ sức khỏe ngoài trời gồm 120 cụ tham gia, song hoạt động không thường xuyên, chỉ có một số rất ít cụ tham gia đều đặn.
- Hội phụ nữ phường có gần 600 cụ tham gia, song hoạt động cũng chỉ trong công tác thăm hỏi và hoà giải khi có những mâu thuẫn gay gắt giữa hội viên với con cháu, hoặc giữa hàng xóm với nhau.

- Hội chữ thập đỏ có 1431 cụ tham gia, hoạt động chính là quyên góp ủng hộ làm công tác từ thiện khi có người gặp rủi ro trong phường hoặc theo sự phát động của trên.
- Tổ thơ ca có 32 cụ tham gia, sinh hoạt 4 kỳ trong một năm vào những dịp kỷ niệm lớn của đất nước, hoạt động chủ yếu là các cụ làm thơ và đọc cho nhau nghe, và mỗi năm cho in các bài thơ đã làm được.
- Ngoài ra phường còn tổ chức thường kỳ thông tin thời sự đến các cụ là cán bộ cao cấp trước khi nghỉ hưu.
- Qua khảo sát sơ bộ và tiến hành phỏng vấn sâu phường Trần Phú, thị xã Hải Dương, chúng ta có thể kể ra vô số các ưu tư, buồn phiền, lo lắng và suy nghĩ... cụ thể của người già đã về hưu hôm nay, các “tâm trạng” đó cần được giải bày, cảm thông và cần được giải tỏa xét trên bình diện cả xã hội, cộng đồng và từng cá nhân. Song tựu trung nỗi niềm “tâm trạng” trên có thể tập trung trong một số mảng vấn đề lớn sau:
- Sự lo lắng chung về tình hình đất nước đang còn nhiều vấn đề nhức nhối chưa giải quyết có hiệu quả như: tệ nạn xã hội còn nhiều, nạn tham nhũng còn nặng nề, đời sống chung của người dân có tăng lên nhưng vẫn còn nhiều gia đình đang rơi vào hoàn cảnh rất khó khăn và nghèo khổ...
- Sự buồn phiền về lớp trẻ hiện nay có rất nhiều cháu hư hỏng, con cháu không còn có được sự tôn trọng các cụ già như trước đây và còn coi thường ý kiến của các cụ.
- Sự lo lắng về việc con cái không có công ăn việc làm, đời sống khó khăn, gia đình không hoà thuận hoặc tan vỡ...
- Sự buồn phiền về tương lai của con cháu và của chính mình sẽ ra sao khi mình “nhắm mắt xuôi tay”.

Tất cả những “tâm trạng” trên đều là tổng hợp của vô số những nguyên nhân trong kinh tế, xã hội và cả những nguyên nhân khách quan và chủ quan. Song nếu xem xét vấn đề từ góc độ chung của sự chuyển đổi những hoàn cảnh sống, điều kiện sinh hoạt và làm việc của mỗi người từ tuổi lao động sang giai đoạn tuổi già và ở họ tất yếu diễn ra quá trình liên tục tạo dựng các mối quan hệ và dần dần thay đổi các mối quan hệ xã hội cho phù hợp với môi trường mới, từ đây chúng ta có thể tìm được câu trả lời hợp lý cho việc tìm hiểu một phần những nguyên nhân trong “tâm trạng nặng nề” của người về hưu hôm nay.

2. Vai trò các “nhóm xã hội” giành cho người già:

Từ thực tế ở phường Trần Phú, cho thấy: đối với các cụ hiện nay có điều kiện tham gia vào các nhóm xã hội như: Sinh hoạt các câu lạc bộ, các Hội, các cuộc vui chơi theo sở thích...thường có đời sống tinh thần phong phú và có “tâm trạng thoải mái” hơn rất nhiều so với các cụ chỉ có ở nhà và bận bịu với các công việc hàng ngày. Phải chăng ở các nhóm các xã hội đó có một bí quyết gì giúp các cụ có được một đời sống tinh thần dễ chịu hơn so với các cụ ít hoặc không tham gia các tổ chức nhóm xã hội? Qua tìm hiểu sâu chúng tôi nhận thấy các cụ khi tham gia sinh hoạt các nhóm xã hội thì có các điều kiện để duy trì, tạo dựng và mở rộng các mối quan hệ xã hội của họ nhằm qua đó giải phóng khỏi những nỗi ưu tư, phiền muộn, day dứt, hụt hẫng... hàng ngày. Có thể

nêu ra ở đây một số hiệu quả đã đạt được trong việc tham gia sinh hoạt các nhóm xã hội ở người già như sau:

- Được thoả mãn các thông tin mới và được trao đổi, thảo luận về những vấn đề mà mình đang quan tâm.
- được thể hiện sự quan tâm của mình với người khác và đồng thời nhận được sự quan tâm của người khác đối với mình.
- Được tăng trưởng và phát triển về tri thức xã hội, giúp cho họ có được những nhận thức đúng và thay đổi nhanh những nhận thức sai, từ đó giúp cho họ có được các hành vi ứng xử đúng hơn các vấn đề đặt ra trong đời sống thường ngày.
- Được gắn bó với mọi người, từ đó tìm được cảm giác an toàn cho bản thân trong cuộc sống đời thường.
- Tìm được người đối tác để có thể bộc lộ tâm sự, chia sẻ, an ủi, cảm thông, vỗ về...khi mình có những vấn đề nảy sinh trong tâm tư và những bất trắc xảy ra trong cuộc sống hàng ngày.
- Họ có được sự công nhận của người khác đối với công việc mình đang làm cũng như cũng như các vinh dự mà mình đã có được trong quá khứ, tìm lại được niềm tự hào về truyền thống gia đình và thân tộc qua sự thừa nhận và ngưỡng mộ của người khác.
- ở đây các tổ chức xã hội của người già đã cho họ cơ hội tự thể hiện mình và được công nhận như một con người có nhân cách riêng, có được vị trí xứng đáng trong xã hội,...để rồi qua đó họ bớt đi sự mặc cảm về mình như những người thừa trong cộng đồng, và cảm giác về sự lệ thuộc cùng với nỗi ưu tư, phiền muộn, lo lắng hàng ngày của bản thân được qua đi. Từ đó họ có thể tìm lại được trạng thái tâm lý cân bằng hơn, tránh được những “hụt hẫng” lớn và đạt được sự thoả mái trong quan hệ xã hội để nhằm thoả mãn những nhu cầu của mỗi cá nhân, chỉ có thể thực hiện được bằng việc thông qua “các nhóm xã hội”.

Hiện nay, trên thực tế ở phường Trần Phú, có nhiều tổ chức của người già được thừa nhận chính thức đang hoạt động như: Câu lạc bộ phổ biến tin tức thời sự dành cho những người về hưu thuộc diện cán bộ trung cao cấp, hội hưu trí, hội cựu chiến binh, câu lạc bộ sức khoẻ ngoài trời, hội chữ thập đỏ, v.v...các nhóm lớn trên đã đi vào hoạt động và đã thu hút được một số lượng đáng kể các cụ già về hưu tham gia sinh hoạt. Song trong mỗi hình thức tổ chức và nội dung hoạt động của các nhóm trên còn các điểm hạn chế nhất định, cho nên không phải tất cả các cụ già đều được tham gia sinh hoạt hoặc đều tìm thấy những mục tiêu cần khi có khi sinh hoạt ở các nhóm trên. Bên cạnh đó chúng ta thấy xuất hiện nhiều các nhóm nhỏ của các cụ đã hình thành một cách tự phát nhưng hoạt động tương đối sôi nổi và tự giác như: nhóm chơi chim, chơi cây cảnh, hoặc nhóm theo khoá học, nhóm các cụ ở cùng nhà tù trước đây, nhóm các cụ hay làm thơ và bình thơ, nhóm các cụ đi lễ chùa và đi thăm quan du lịch và đặc biệt là nhóm dòng họ, hội đồng hương,...Có thể kể ra nhiều các nhóm nhỏ khác nữa, song nhìn chung các nhóm nhỏ đó đi vào đáp ứng các nhu cầu về sở thích và giải trí của các cụ, nhưng đó là nơi mà nhiều người già được thu hút vào sinh hoạt một cách tự giác và thời gian sinh hoạt cũng như nội dung sinh hoạt rất uyển chuyển phong phú. Các hình

tức nhóm nhỏ trên không chỉ bó hẹp trong phạm vi của địa giới hành chính và không phân biệt theo bậc thang của địa vị xã hội trước đây họ công tác, mà nó thu hút tất cả những người già nào có điều kiện và môn tham gia sinh hoạt các nhóm nhỏ trên đều có thể trở thành thành viên của nhóm, miễn là người đó tự giác thực hiện một số quy định của nhóm.

Thực tế cũng cho thấy không phải tất cả các cụ già về hưu đều muốn tham gia hoặc có điều kiện tham gia các nhóm xã hội (như đã nêu trên) vì nhiều lý do khách quan và chủ quan: có thể họ phải kiếm sống hàng ngày, có thể sức khỏe quá yếu, có thể họ quá bận bịu với cháu nhỏ để các con có thể đi làm ăn sớm tối... Trong những trường hợp này, cần phải có các nhân viên làm công tác xã hội chuyên nghiệp thực hiện nhiệm vụ là tác nhân trực tiếp tìm hiểu những nguyên nhân cụ thể của từng người già về hưu, tạo những mối liên hệ ban đầu cần thiết cho họ có thể dần từng bước có được các mối quan hệ với các nhóm và cả cộng đồng một cách dễ dàng. Từ đó, họ có thể dần dần tham gia các nhóm với sự tự tin hơn và họ tự tạo dựng lấy các quan hệ xã hội của mình khi đã trở thành một thành viên chính thức của nhóm. Hiện nay chúng ta còn thiếu nhiều cuộc nghiên cứu và nhiều người làm công tác xã hội chuyên nghiệp trên lĩnh vực này.

Trên đây là một vài suy nghĩ bước đầu từ một cuộc nghiên cứu khảo sát sơ bộ về nhóm người già ở một phường của thị xã Hải Dương, nó giúp cho chúng ta thấy rõ hơn ý nghĩa to lớn của các “tổ chức xã hội” đối với người về hưu.